

Akateeminen työ käytännöllisenä toimintana

Keijo Räsänen

www.hse.fi/meri
krasanen@hse.fi

Alustus seminaarissa "EETTINEN KIPU JA RISKI – Humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen riskit, ennakoarvioinnin tarpeellisuus sekä ohjeistaminen". Tutkimuseettinen neuvottelukunta ja sen humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen etiikkaa pohtiva HYMY II -työryhmä. Helsinki 6.10.2008.

Seuraavat kalvot esittävät tiivistetysti MERI-tutkijaryhmän kehittämän tavan lähestyä akateemista työtä käytännöllisenä toimintana.

Lähestymistapa perustuu osallistuvaan tutkimukseen ja käytäntö-teoreettisiin suuntauksiin. Kehittely sai alkunsa yrityksistä uudistaa omia käytänteitä, ensin opetuksessa ja sitten muissa aktiviteeteissa.

Tarkoituksena on generoida ”tarinoita”, jotka kertovat tutkija-opettajien (ja opiskelijoiden) omista tavoista tehdä ja tulkita työtään.

Tämän ajattelutavan mukaan ”moraali on käytännöllisessä toiminnassa”. Moraaliset kysymykset kuuluvat väistämättä akateemiseen työhön ja vastaukset niihin voivat olla moninaisia.

Ehkäpä tätäkin kautta on mahdollista keskustella siitä, mikä voi olla tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin suhde arkiseen aherrukseen ja tutkijoiden käsityksiin ’hyvästä työstä’.

Terminologiaa

Käytännöllinen toiminta (engl. practical activity):

Yleinen termi, joka viittaa mihin tahansa inhimillisen (ja materiaalisen) tekemisen (toisteiseen) muotoon, kuten työhön.

Kuvattavissa 'peruskysymysten' avulla.

Akateeminen työ on käytännöllistä toimintaa.

Akateemisen työn *aktiviteetit* (engl. activity):

Kuten tutkimus, kasvatus/koulutus, asiantuntijatehtävät, julkinen keskustelu sekä edellisten hallinnointi.

Työkäytänteet (work practices):

Kunkin aktiviteetin tehtävät hoidetaan ja tulkitaan tietyillä tavoilla.

'Integroivat käytänteet' erityisiä akateemiselle työlle.

Esim. luento yhtenä opetus- ja oppimiskäytänteenä.

Praksis (praxis):

Eriytynen käytännöllisen toiminnan muoto (erityistapaus).

Määriteltävissä sen kautta, millaisia vastauksia peruskysymyksiin voidaan antaa (ja mikä on selontekojen suhde keholliseen toimintaan).

Käytännöllisen toiminnan peruskysymykset (issues)

***Kuinka** tämän teen?*

***Mitä** yritän saada aikaan ja saavuttaa?*

***Miksi** pyrin näihin tavoitteisiin ja näillä keinoilla?*

***Kuka** olen, kun teen näin tätä ja näillä motiiveilla/oikeutuksilla?*

Kysymykset voidaan esittää eri muodoissa, esim.:

- minä/me: yksilön tai kollektiivin toiminta
- me/he: oma toiminta tai muiden toiminta
- aikamuodot
- teen, voisin tehdä, pitäisi tehdä
nykyinen, mahdollinen, tai
haluttava/toivottava toiminta

”Vastaukset” määrittyvät tavallisesti käytänteisiin osallistumisen kautta, mutta toimija voi myös joissain tilanteissa itse hakea ja kokeilla niitä.

Erilaiset otteet ja orientaatiot työhön (stances)

Toiminnassa huomio voi kohdistua ensisijaisesti yhteen kysymyksistä (ja muut kysymykset kohdataan sen kannalta):

<i>Kuinka?</i>	Taktinen
<i>Mitä?</i>	Poliittinen
<i>Miksi?</i>	Moraalinen
<i>Kuka?</i>	Persoonallinen

Peruskysymyksiä voidaan myös nimittää taktiseksi, poliittiseksi, moraaliseksi ja identiteettikysymykseksi.

Ote ja orientaatio tilannesidonnainen, mutta voi muodostua pysyvämmäksi tyyliksi tehdä työtä.

Esim. toisten tekemisten tulkinta jatkuvasti poliittiselta kannalta (tyyliin ”taas tuo yrittää ajaa omaa asiaansa”).

**Tutkijoiden tulkintakehykset (maailmankuvat)
korostavat ja artikuloivat eri puolia käytännöllisestä toiminnasta:
esimerkkejä käytänteoreetikkojen joukosta**

<i>Kuinka?</i>	Taktinen	Michel de Certeau
<i>Mitä?</i>	Poliittinen	Pierre Bourdieu
<i>Miksi?</i>	Moraalinen	Alasdair MacIntyre
<i>Kuka?</i>	Persoonallinen	Ole Dreier

Tarjoavat kulttuurisia resursseja, joiden avulla abstrakteille peruskysymyksille voidaan antaa substantiaalisemmat tulkinnat (yhdessä korkeakoulututkimuksen ja tieteentutkimuksen tuottamien resurssien kanssa).

Esim. MacIntyre: tietyn käytännöllisen toiminnan muodon 'sisäiset' ja 'ulkoiset' hyvät (asiat) ja niiden toteuttamisen vaatimat 'hyveet'

Moniulotteinen käytännöllisen toiminnan käsite

Michel de Certeau

Alasdair
MacIntyre

Moraali: *Miksi?*

Subjekti: *Kuka?*

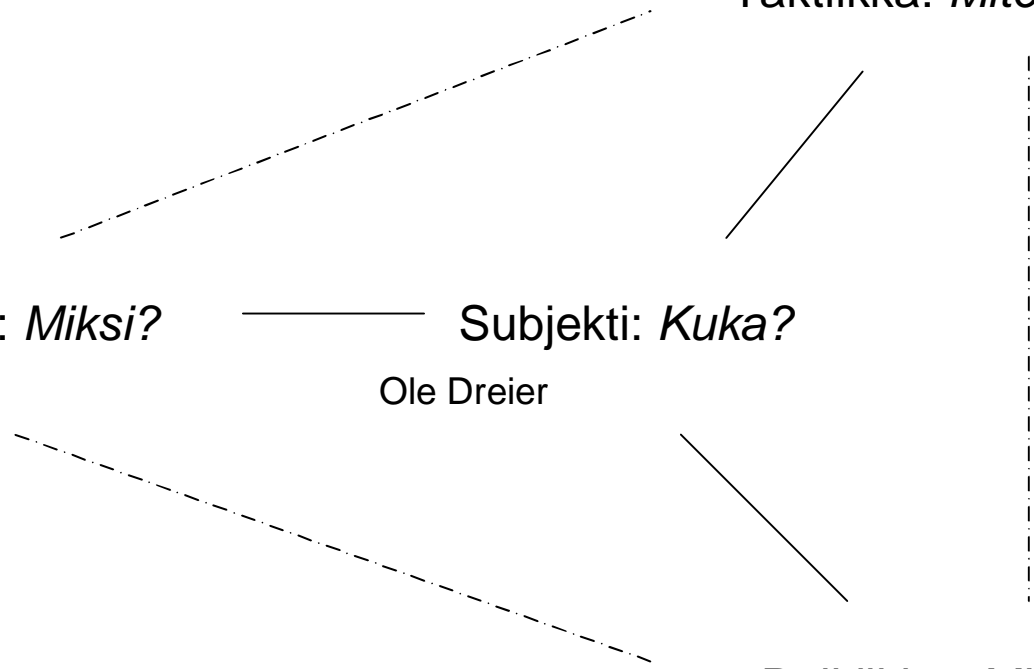
Ole Dreier

Taktiikka: *Miten?*

Politiikka: *Mitä?*

Lähteitä: www.hse.fi/meri

Pierre Bourdieu

Praksis – erityinen käytännöllisen toiminnan muoto

Klassisen käsitteen käyttö uuteen tarpeeseen, uudessa yhteydessä.

- Termiä käytetty monin tavoin (esim. Theorie und Praxis).
- Käsitettä käytettäessä on ollut tavallista painottaa jotain sen ulottuvuuksista tai tarjota/edistää jotain erityistä praksista (esim. tietynlaista moraalista tai poliittista toimintaa).

Praksiksella tarkoitetaan tässä yhteydessä

erityistä tapaa osallistua aktiviteetteihin ja niiden käytänteisiin sekä ymmärtää niiden merkitys;
moraalisesti motivoitua, poliittisesti tietoista, taktisesti taitavaa sekä identiteettiä vahvistavaa toimintaa.

Sen harjoittaja pystyy

- (a) mielekkäällä tavalla vastaamaan neljään käytännöllisen toiminnan peruskysymykseen**, ilman kohtuuttomia ristiriitoja, ja
(b) tekemään mitä sanoo tekevänsä, ilman kohtuutonta tekopyhyyttä.

Praksis on siis itsestään tietoista toimintaa, jossa subjektin taktiikka, politiikka ja moraalit tukevat toisiaan (jollain erityisellä tavalla).

Kehkeytyä praxis/praktiikka (praxis in emergence)

Praksiksen käsite tekee mahdolliseksi kuvitella sellaista, mikä voisi (periaatteessa) olla olemassa. Tarjoaa siis sekä vision että mission.

Akateemisen työn tekijät voivat harvoin harjoittaa praksista.

Akateemisen työn piiristä voidaan kuitenkin löytää 'kehkeytymässä olevia praktiikoita'.

- pyrkimystä mielekkääseen ja hyvään työhön
- projekteissa, jotka ovat hajanaisia ja katkonaisia ja jotka voivat jäädä kesken, epätäydellisiksi.

Tämä pyrkimys voi jo sinällään antaa suuntaa ja mieltä työhön – ylläpitää toivoa.

Jos ulkopuolinen ei tunnista ja tunnusta näitä pyrkimyksiä, niin hän ei myöskään ymmärrä sitä, mikä pitää tutkija-opettajan liikkeessä ja miksi tämä toimii niin kuin toimii.

Kehkeytyvä praktiikka tarjoaa myös työntutkimukselle episteemisen kohteen.

Akateeminen työ liikkeessä

Praktiikan kehkeyttäjät voivat toimia pienen sosiaalisen liikkeen tavoin:

- mobilisaatio tärkeän asian hyväksi, ilman käskyä tai tilausta.

Tällaista toimintaa voidaan nimittää myös autonomiseksi kehittämistyöksi.

Paikallinen mobilisaatio voi hakea ja saada tukea laajemmista liikkeistä:

- älylliset/tieteelliset liikkeet
- akateemisen maailman ulkopuolella syntyvät sosiaaliset liikkeet
- kulttuuriset identiteetti-liikkeet,

ja jossain harvoissa tapauksissa käynnistää tällaisen laajemman liikehdinnän.

Managerialistiset ja muut tarinat akateemisesta työstä

Managerialismi ideologiana ja manageriaaliset hallintatekniikat:

- Johtajan asemassa olevat tietävät parhaiten vastaukset varsinkin poliittisiin ja moraalisiin kysymyksiin; keskustelu niistä estetään.
- Akateemisesta työstä selontekoja vain johtamisretoriikan ja hallintavälineistön ehdoilla.
- Tuottaa myös kriittisiä vastatarinoita, jotka sidoksissa managerialismiin.

Tarvitaan myös toisenlaisia tarinoita akateemisesta työstä käytännöllisenä toimintana!

**Kuinka teen työtäni,
mitä yritän saada aikaan ja saavuttaa,
miksi pyrkiminen näihin tavoitteisiin näillä keinoin,
on moraalisesti arvokasta/oikeutettua, ja
kuka minusta on tulossa?**

Tämän tarinan yksi, lyhyt versio:

Räsänen, K. (2008) Mikä yliopistotyöntekijää liikuttaa? *Tiedepolitiikka* 2/08, 17-27.

Muita versioita löytyy MERI -tutkijaryhmän sivuilta:
www.hse.fi/meri